

טירחא דציבורא

(ברכות יב, ב) אמר רבי אבהו בן זוטרתא אמר רבי יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבועה משום טורח צבור.

המקור בחז"ל

לענין קריאת התורה של הכה"ג ביוה"כ כתוב בגמ' (יומא ע, א), שבעשור של חומש הפקודים קורא על פה, ומק' אמאי גלול וניקרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור, מפני כבוד ציבור. ומבואר בכמה מקומות בראשונים שמדמים כבוד הציבור לטירחא דציבורא.

נמצא פסול בס"ת

יש מבוכה גדולה מה לעשות היכא שנמצא פסול בס"ת, המשנ"ב (קמג, יג) מביא שדעת רוב הפוסקים דספר תורה שחסר אות אחת או שנמצא בה טעות פסולה לקרות בה, ולדידהו אם נמצא בה טעות אפילו לאחר שכבר קראו ז' קרואים צריך לחזור לראש בס"ת הכשר ולברך עליה, דאותה קריאה ראשונה כמאן דליתא דמיא.

ודעת מקצת פוסקים דאפילו חסר כמה פסוקים, אף דלא נקראת ס"ת לענין שיקיים בה מ"ע של כתיבת ס"ת, מ"מ מותר לקרות בה אם אין לו אחרת. ולכן פסק המחבר המזכיר (סעיף ג') שלכתחלה אין להוציא ס"ת פסולה לברך עליה אפילו במקום שאין לו אחרת, אחרי דרוב הפוסקים סוברין דאסור, אך אם נמצא הטעות אחר שכבר קראו הסדרא, פסק מהר"י בי רב דלענין דיעבד סומכין על דעת קצת פוסקים שמכשירין לקרות בה.

ואם נמצא הטעות בין גברא לגברא ועדיין לא השלימו הז' קרואים, אז לענין מה שכבר קראו סומכין על דעת המקילין שיצאו בדיעבד, ומוציאין אחרת ומתחילין ממקום שפסקו הקריאה. ולדבריהם אם באמצע קריאתו מצאו טעות אפילו כבר קראו הרבה פסוקים, אין לברך ברכה אחרונה על הפסולה דזה הוא לכתחלה, אלא יוציאו אחרת ויקראו שם ג' פסוקים ויברך שם ברכה אחרונה. אבל דעת המרדכי שאם כבר קראו ג' פסוקים ואפשר להפסיק שם, משום שאינו ב' פסוקים סמוך לפרשה, פוסקים שם ומברך ברכה אחרונה ומוציאין אחרת לעלות שמה יתר הקרואים, ואם עדיין לא קרא ג"פ או שקרא ג"פ אלא שנשאר רק ב"פ סמוך לפרשה שאי אפשר להפסיק שם יקרא הטעות בעל פה, ויגמור קריאתו בפסולה ויברך ברכה אחרונה ואח"כ יוציא אחרת.

והרמ"א עשה כעין הכרעה ביניהם, והוא דאם לא קרא עדיין רק שני פסוקים או אפילו קרא ג"פ אך שא"א להפסיק שם כגון שהוא ב"פ סמוך לפרשה, לא יברך ברכה אחרונה אלא יוציא אחרת ויגמור קריאתו שמה ויברך ברכה אחרונה, וכדעת המחבר, אבל אם כבר קרא ג"פ והוא במקום שאפשר להפסיק, דעתו כהמרדכי דיברך ברכה אחרונה על הפסולה ואח"כ יוציא אחרת.

ויועין במרדכי (מגילה רמז תשצב) שמביא ראייה מהסוגיא דמגילה (שם) שאם הס"ת חסר בה אותיות או תיבות או פסוק דאין להפסיק לקורא להביא ספר תורה אחרת אלא קורא אותה בע"פ, כיון דלא אפשר, ואין כאן משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה.

עוד כתב דיש לחוש להביא ס"ת אחרת כדאמרין ביומא גבי כ"ג דקורא אחרי מות בס"ת ובעשור לחדש שבחומש הפקודים קורא על פה, ופריך בגמרא וניית ס"ת אחריתי וניקרי ומשני ר"י מפני פגמו של ראשון ר"ל אמר מפני ברכה שאינה צריכה, פרש"י שאם היה מביא ס"ת אחרת היה הקורא צריך לברך לפנייה ולאחרייה, הלכך קורא ע"פ דבחד ברכה נפיק, ואע"ג דליכא פגמו של ראשון שהרי פגומה היא וחסרה היא, מיהו משום דריש לקיש יש לחוש משום ברכה שאינה צריכה, דלא פליגי אלא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

פשרת הט"ז

הט"ז (יו"ד רעט, ב) עושה פשרה שאם נמצא טעות באותו קורא אחרון ואין אחריו עוד קורא, אז ינהוג כדרך המרדכי, (ויקרא בע"פ) אבל לא מטעמים שזכרנו לעיל, אלא מטעם כבוד ציבור שהוא תלמוד

ערוך, ואע"ג דיקרא אחר כך למפטיר מכל מקום אין שייך כאן כבוד הציבור דהא בלא"ה מפסיקין קצת באמירת קדיש, ואם נמצא הטעות בקריאת המפטיר ג"כ לא יוציא אחרת אלא יאמר בע"פ כדברי המרדכי.

חובת הציבור או חובת היחיד

ובשו"ת אבנ"ז (חו"מ קנב) דוחה דברי הט"ז, דאין ראייה מההיא דיומא, דהתם הקריאה מוטלת על כה"ג לבד, וכדילפינן ממלוואים, ומה"ט קורא כה"ג את כולה, וע"כ צריך לחוש על כבוד ציבור, משא"כ הכא שהיא חובת ציבור אין לציבור לחוש על כבודם. וע"כ לעולם מוציאין אחרת וגומרים בכשר, רק במקום שאפשר להפסיק פוסקין. וכדבריו טען גם בספר בית מאיר (יו"ד סי' רעט) עי"ש. ולפי דבריהם יצא חידוש שכל הענין של טירחא דציבורא אינו אלא היכא שמירי שהציבור צריך לחכות בשביל חובת היחיד, אבל כל היכא שהוי של הציבור אין איסור טירחא דציבורא.

ברכה"ת על קריאת כה"ג

על דרך זה כתב בספר גבורת ארי (יומא סח, ב) ליישב למה אין הכה"ג מברך לפני קריאה"ת, ורק אחריה מברך, ותי' דקריאה זו של כהן גדול אינו חובת ציבור כקריאת ספר תורה בשבת ויום טוב מתקנת נביאים, דחובת ציבור הוי והכל חייבים בה, משא"כ קריאה זו דכהן גדול אינו אלא חובתו לבד דרמי רחמנא עליה קריאת הפרשה, ואין הציבור חייבים בשמיעתה, כדתני סיפא הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפים וכו', ולא מפני שאינו רשאי וכו', אלמא רשאי להניחו ולצאת וע"כ שאין קריאה זו אלא חובת כהן גדול לבד, משום הכי לא תקנו ברכה לפנייה כדרך שתקנו בקריאת ציבור, וסגי ליה בברכת התורה שבירך שחרית כמו כל אדם. מיהו הואיל ומכל מקום קריאה זו חשובה יותר מתלמוד תורה דשאר כל יחיד דרמי רחמנא עליה קריאת פרשה זו, לפיכך עדיפא משאר ת"ת דיחיד ומברך לאחריה, הואיל ואכתי לא בירך אותה כלל עד השתא, מה שאין כאן לפנייה דכבר בירך אותה.

ש"ץ ששכח יעו"י

הנה ברוב המקומות שמוצאים טירחא דציבורא מיירי כהאי גוונא חיוב של היחיד, כגון ההיא דנפסק בשו"ע (או"ח קכו, ד) שש"ץ שטעה כשהתפלל בלחש, לעולם אינו חוזר ומתפלל שנית מפני טורח הציבור, אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם, והוא שלא טעה בג' ראשונות, שאם טעה בהם, לעולם חוזר כמו שהיחיד חוזר. ושם מיירי שהציבור יחכה כדי שהש"ץ יתפלל השמו"ע שלו.

וכתב המשנה (שם ס"ק יג) שאם שכח משיב הרוח וטל ומטר וכה"ג מחזירין אותו, דדוקא ביעלה ויבא מפני שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

עוד כתב (שם ס"ק טז) שאם טעה בלחש של מעריב חוזר שאין לו על מה לסמוך, ומיהו בשבת יסמוך על ברכה מעין שבע דלא גרע מיחיד שסומך עליו (סימן רס"ח).

לחכות לרב

וכן מה שדנו הפוסקים לגבי השאלה האם יש לחכות להרב בק"ש ושמו"ע, שבשו"ת בנימין זאב (סימן קסח) נשאל על מה שנהגו שש"צ שהשלים תפילת לחש ויש שם חכם שלא השלים תפילתו, שממתין אותו עד שישלים תפילתו אפילו שכבר השלימו כל הקהל. והשיב דאין לנהוג מנהג זה, דהא בכמה מקומות מצינו דחשו חז"ל מטורח הציבור, דהא ס"ת אינו נגלל בצבור מפני כבוד וטורח הציבור, ורבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין קורין בחומשין בביהכ"נ מפני כבוד הציבור, כדאיתא בגיטין פרק הניזקין, ואין לך טורח ומיעוט כבוד גדול מזה, להמתין היכא דכבר השלימו הציבור תפילתן.

ובכה"ג מביא בשם רבינו שמשון בן הרב רבינו יוסף דכתב כשסיימו צבור להתפלל תפילת י"ח ברכות והחזון היה ממתין מלהתחיל תפלה בקול רם בשביל א' יחיד שבצבור או שנים ושלושה, היה גוער בו ואומר אינך רשאי להמתין לאחד ולא לשנים ושלושה כיון שסיימו הציבור תפילתן בלחש, ואין ראוי להטריח עליהן. ורבינו שמשון והרב רבינו נתנאל בר אברהם כשהיה החזון נהוג להמתין אפילו לשלושה מטובי הקהל, היו גוערים בו והיו מצווים לחזן להתחיל תפלת י"ח בקול רם, ולא יטריח הציבור להמתין להם.

לחכות לרב שלא הגיע

ומהאי טעמא נמי היכא דהחשוב מהקהל אינו בביהכ"נ אין להמתין אותו עד שיבוא, בשביל כבוד וטורח הציבור או מטעם אחר אין לעשות כן, דמענישין אותו על שמטריח הציבור. תדע דהכהנים כשנושאים כפיהם פניהם כלפי צבור ואחוריהם כלפי היכל, ומברכין אותם פנים כנגד פנים כדאיתא בסוטה (פ' ואלו

נאמרין), ואם אחוריהם כלפי ההיכל מפני אימת וכבוד צבור, לא כ"ש לבשר ודם דאין לו להמתין מפני אימת וכבוד צבור.

הרמ"א (או"ח קכד) פסק כדברי הבנימין זאב, וז"ל ואם יש יחידים בקהל מאריכין בתפלתן, אין לש"צ להמתין עליהם אפי' היו חשובי העיר. וכן אם היה מנין בבהכ"נ, אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא. אבל כתב המשנ"ב (ס"ק יג) שעכשיו נהגו שהש"ץ ממתין עד שיסיים האב"ד את תפלתו לפי שרוב האנשים מתפללין במרוצה והמתפלל מלה במלה לא יוכל לומר קדושה עם הצבור, לכן ממתנינם כי הם עושים שלא כדין, לפיכך אם אין אב"ד בעיר ה"ה דימתינו על המתפלל מלה במלה, אבל כשמאריך אין להמתין עליו, וכמ"ש על ר"ע כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה. ולדבריו יש להסתפק מה הדין אם הרב מאריך מאוד האם יש לחכות לו.

ומסיים המשנ"ב שמי שצריך להאריך וירא שיתלוצצו עליו, יכול לילך לאחוריו בשעה שמתחיל הש"ץ אף על פי שעדיין לא גמר תפלתו ויחזור למקומו ויגמור. וכ"כ בשדי חמד בשו"ת שבסוף הספר, לענין רב שאינו רוצה שיחכו לו, שיכול לפסוע ג' פסיעות לאחוריו.

פסק של הגרע"א

אבל בקובץ מוריה (צט, ק) הדפיסו תשובה מהגרע"א בענין קהילה שלא ממתנינים לרב, וכתב שאי אפשר לשנות באופן ההמתנה של רב בשעת התפילה, והכל מיסודות תורתנו הקדושה ומהם לא נזוז. ומסיים **שאם כה נעשה ח"ו לסור מדבריהם בקוצו של יו"ד יפול כל התורה חלילה וחלילה**, ודי לנו בדור הזה שלא להוסיף גדרים מלבנו אף אם השעה צריכה לכך, אבל עכ"פ שלא לפחות ולזוז מדברי רבותינו הקדושים שהם קילורין לעינים.

קהלה שתקנו לא לחכות לרב

ובספר תשובות והנהגות (ח"א סימן קטז) דן אודות הקהלה שלא ממתנינים לרב בחזרת הש"ץ, ומציין להרמ"א ולמשנ"ב (הנ"ל) שממתנינים על הרב, וגם מביא דברי הגרע"א הנ"ל (שנדפס גם בשו"ת החדש תשמ"ב סימן ה), ולכן כתב שקהלה שתיקנו לא להמתין על הרב, לדברי הגרע"א זצ"ל הרי הם פוגעים ביסודי התורה, וכ"ש שהם גם מזלזלים ברב והיאך יעלה תפלתם למרום ח"ו.

האם ראוי להרב לוותר

ויעויין שם עוד שלפעמים הרב מאריך, ולכן הוא בעצמו מבקש לא להמתין, וכמבואר בערה"ש (סימן קכ"ד סק"ח), ועיין בר"י מיגאש (סימן ק"פ) שאין להטריח הציבור, ולכן ר"ע היה מקצר בתפלתו בציבור.

אבל כתב שנראה שאין לו לזלזל בכבוד התורה ולבקש כן, ולכן עכ"פ בשבת לא יוותר, וחיבין עכ"פ אז להמתין ויתקיים בזה כבוד התורה. ועיין חזו"א (אהע"ז סימן קמ"ח לדף לב) שמביא שאינו ראוי לת"ח למחול תמיד, שאם כן היו כל הת"ח מוחלים תמיד, והרי מצינו בקדושין (לג, א) שהקפידו ר"ש בר רבי ואב"י, אלא משום שמחת נשואין וכיוצא בו רשאי למחול, אבל גם כה"ג הידור בעי למעבד ליה שלא יהא זלזול לתורה. ועי' גם בכתר ראש שגם הגר"א הקפיד, ומשום כבוד התורה לא רצה למחול, אף על פי שהיה דבר זה קשה לו ביותר. וגם כאן ראוי לו לא למחול בשבתות שימתינו עליו, שבזה ידעו שחיבין לכבד רב ותורה. עי"ש שמאריך בזה יותר.

תקיעות דמעומד

אבל מצינו טירחא דציבורא גם היכא שנוגע לחיוב הציבור עצמן ג"כ. דהנה הראשונים מביאים מנהג שבתקיעות דמעומד על סדר הברכות, היו תוקעים תשר"ת למלכות, תש"ת לזכרונות, ותר"ת לשופרות, וכולם תמהים על המנהג שהרי לפי פשטות הסוגיא יש ספק אם "תרועה" גינוחי גנח או ילולי יליל, א"כ לא יצא ידי"ח אם לא תקע תשר"ת תש"ת ותר"ת. וכתב הרי"ף (ר"ה יא, א מדפי הרי"ף) שהיות והברכות אין מעכבות את התקיעות, ובתקיעות דמיושב תקע ג"פ תשר"ת תש"ת ותר"ת, הרי יצאו ידי חובתן באותן שתקעו כשהן יושבין, ודי להם לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת על סדר ברכות פעם אחת, **שלא להטריח את הצבור**, וכן המנהג בכל העולם ובשתי ישיבות. הרי לן שאפילו במה שנוגע לחיוב הציבור עצמן יש טירחא דציבורא. [ועי' בראשונים שהביאו דברי רב האי גאון שבאמת אין כאן ספק, ומעיקר הדין יוצא בכל תרועה שהוא, עי"ש].

ועל דרך זה מצינו בספר הפרדס לענין מה ששאל ר' יצחק (ר"ה טז, ב) למה תוקעים ומריעים כשהם יושבים, וחוזרים ותוקעים ומריעים כשהם עומדים, שפירושה שכיון שהציבור יוצאים ידי חובתם בתקיעות שקודם מוסף, למה חוזרים לתקוע על סדר הברכות, ומטריחים על הציבור בכדי, והרי מצינו שאין הקדוש ברוך הוא מטריח את הציבור, כמו שפירשו בדרש את האמור: עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי, ענה בי, פרשה של קריאת שמע נתתי לכם, ואמרת: ודברת במ שבבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, ולא הטרחתי עליכם לקרותה, לא עומדים וכו' - מכאן שאסור להטריח את הציבור "בכדי".

וגם מעצם הדין שלא חייבו לקרות פרשת בלק בכל יום מוכח שטירחא דציבורא אפילו בענין ציבורי, ודלא כהב"מ ואבנ"ז. וצ"ל דיש נ"מ בין היכא שדנין האם לתקן דבר שיהיה בזה טירחא דציבורא, שאז אפילו היכא שהוא ענין ציבורי חששו לטירחא דציבורא, לבין היכא שכבר תוקן ובמקרה התנגש לטירחא דציבורא, שאז לענין חובת הציבור לא חששו. אבל אם כנים הדברים אין להוכיח מיומא שהתירו לקרא ע"פ, שגם היכא שנמצא פסול בס"ת אפשר לקרא ע"פ, דשאני התם שמירי לענין לתקן לכתחילה. וצ"ע בכל זה.

הוציאו הס"ת שאינה גלולה

בשו"ת אגר"מ (או"ח ב, לז) דן בביהכ"נ שהוציאו ס"ת שאינה גלולה למקום הקריאה, וכדי למנוע טרחא דצבורא שכולם ימתינו עד שיגללו, ציוה השמש שיחזיר הס"ת לארון הקודש ויקח את הס"ת שהכין בעש"ק והיתה גלולה למקום הקריאה, וערערו ע"ז.

הכין נרות של שעוה לנ"ח ונזדמן לו שמן

והשואל העלה להיתר, דכיון דעדיין לא התחילו בהמצוה שהיא הקריאה יכולין להניח זו וליקח אחרת, ומבסס דבריו על החכם צבי (סי' מה) במי שהכין נרות שעוה להדלקת נר חנוכה ונזדמן לו שמן זית, שיש לו להניח נרות השעוה ולהדליק למצוה בהשמן זית, וכ"כ הכא.

וכתב הגרמ"פ זצ"ל דלא דמי לשם דהתם רק משום דשמן זית מצוה מן המובחר מתיר החכ"צ, אבל כשאין השני מובחר למצוה גם החכ"צ מודה, כגון משמן זית לשמן זית אחר שצריך לברך בשמן הראשון, והכא אין שום מעלה להמצוה בקריאה דס"ת אחר. ואע"פ שאיכא צורך יותר בס"ת האחרת מצד כבוד וטרחא דציבורא, אין זה חשיבות ומעלה בהמצוה, אלא ענין אחר, וא"כ אולי לא לבזות הראשונה עדיף מטרחא דצבורא.

וגם יש לומר לאידך גיסא דאף להשבות יעקב (סי' לז) שס"ל דמשום מצוה מן המובחר אין לבזות הראשונה, אפשר דכבוד וטרחא דצבורא עדיף ממעלת קיום מצוה מן המובחר, שהרי מצינו שהתירו לכה"ג ביה"כ לקרא פרשה דובעשור בע"פ מפני כבוד הצבור שלא יצטרך לגלול בצבור, ובתו"י (יומא ע, א) כתב שהוא רק מצוה מן המובחר, ולכן משום כבוד צבור אינו גולל משום דכבוד צבור עדיף ממעלת מצוה מן המובחר. וא"כ אף שלמצוה מן המובחר סובר השבות יעקב דאסור להניח הראשונה, מ"מ משום כבוד וטרחא דצבורא דעדיף ממצוה מן המובחר אפשר גם להשבות יעקב צריך להניח הראשונה וליקח השניה. ונמצא שדין זה אין ללמד מהתם לא לכאן ולא לכאן, אף אם הנידון בס"ת יהיה מאותו הנידון דשעוה ושמן זית לנר חנוכה כסברת כתר"ה.

פגם ס"ת

ממשיך הגרמ"פ זצ"ל שנ"ד בספר תורה הוא נידון אחר, דהא מצינו בספר תורה (יומא ע, א) שאסור לאחד לקרא בתרי ספרי משום פגמו של ראשון, ופרש"י (סוטה מא,) שלא יאמרו מצא בו פסול, וחשש זה אפשר ישנו גם בהוציאו הס"ת לקרות בה ונמלכו להחזירה ולא לקרות בה. ואע"פ שלגברא אחרינא ליכא חשש פגם כשאינו קורא בס"ת שקרא הראשון, כמפורש בגמ' שם, מ"מ אולי הוא כשקרא עכ"פ אחד בראשונה אבל כשעדיין לא קראו כלל יש פגם. ויש גם מקום לומר דכיון שלגברא אחרינא ליכא פגמא במה שלא קרא בראשונה ולקח ס"ת אחרת לקרא בה, נחשב כל אחד מהנמצאים בביהכ"נ כגברא אחרינא, שלא נחשב פגמא שמותר.

ומביא שבסדור הגר"י עמדין (קרה"ת סוף ס"א) יש בזה מחלוקת, שכתב ואם הוציא ס"ת ובהיותה ביד הנושאה להוליכה לתורה נזכר שאינה מוכנת לקריאה, ויש בארון הקודש ס"ת מוכנת יחזירה להיכל ויקח המוכנת, וי"א שיגללה למקום הקריאה. ולכן לדינא כיון שאיכא ב' שיטות, ויש טעם נכון לכל אחד

מהשיטות, דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. ואם הקהל אינם מקפידין על כבודם וטרחתם ודאי אין להחזירה, ורוב קהלות אינן מקפידין בזמננו במקומותינו. ואם הורה אחד להחזירה ויש לחוש למחלוקת ולבזיון, הוא כמו במקפידין שרשאין להחזירה.

התחיל לקרא בספר השנייה

והיכא שהוציאו שני ס"ת, כגון בר"ח שחל בחנוכה, ופתחו בטעות השנייה, כתב הבה"ל (סימן תרפד) שאם לא התחיל לברך, אף שנזדמן בידם אותה שהוא מתוקן לחנוכה אין לו לחוש לזה לכו"ע, ויגלוה ויקראו בס"ת אחרת שהוציאוה לשם ר"ח, ואין כאן פגם לס"ת זו כיון שיקראו בה אח"כ. וכ"כ בפרמ"ג (משב"ז סי' קמ, ג). אבל באשל אברהם (סימן תרסט) כתב שאם טעו ופתחו ראשונה בראשית או מפטיר ועדיין לא ברכו ולא התחילו לקרות, יגלו לזאת הברכה ואח"כ יקחו שניה בראשית, וראשונה יגלו בעוד שקורין למפטיר וכדומה.

קהל שאין להם אלא ס"ת אחד

כתוב בשו"ע (או"ח קמד, ג) אין גוללין ס"ת בצבור, מפני כבוד הצבור. ואם אין להם אלא ס"ת אחד, והם צריכים לקרות בשני ענינים, גוללין, וידחה כבוד הצבור.

והק' המג"א (ס"ק ז) דהא בכה"ג התירו לקרות ע"פ ולא התירו לגלו בצבור, ש"מ דלא אמרינן ידחה כבוד הצבור אפילו היכא דלא אפשר בענין אחר, וא"כ ה"נ יקרא ע"פ. ותי' דבשלמא במקדש היו כל ישראל ולא מחלו, משא"כ בביה"כ דיש מתי מעט, ומסתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר דשבת ור"ה ומפטיר דיו"ט דהוא תקנת הגאונים. אך לשון השו"ע לא משמע כן דכתב "שידחה כבוד הציבור", ולפי המג"א יש כאן מחילה. עוד הק' עליו שמהכ"ת שיש אומדנא שמוחלין.

ועי' בב"י שמציין לדברי הריטב"א (יומא ע, א) שמביא קושית הירושלמי וז"ל, הא קתני קורא אחרי מות ואך בעשור, ופריק שניא היא מפני שהוא סדרו של יום, תדע דאמר ריש לקיש בכל אתר אסור לקרוא על פה וכאן קורא על פה ע"כ, ומסביר הריטב"א שכך פירושו דאך בעשור התירו לגלו ולא חשו לטורח ציבור כיון שהוא סדרו של יום, אבל לחזור ולגלו בעשור שבחומש הפקודים אינו מעיקר הקריאה כיון שכבר קרא סדר שבפרשת אמור, ומה שחוזר וקורא בעשור שבחומש הפקודים אינו אלא כמגיד עבודת היום, לפיכך התירוהו בעל פה, דאי לא הא קיימא לן דאסור לקרוא על פה דברים שבכתב.

ולפי"ז אינו תלוי כלל במחילה, אלא שרק לקריאה שאינו עיקר לא התירו לגלו, אבל קריאה שהיא עיקר דוחה טירחא דציבורא, אפילו בביהמ"ק שהיו שם כל ישראל, וצ"ע דברי המ"א.

דברים שבכתב א"א רשאי לאומרם ע"פ

ממשיך הריטב"א שמן הירושלמי הזה למדנו תירוץ למה שהקשו היאך היה קורא כהן דברים שבכתב על פה, ועוד פרשת ק"ש ופרשת את קרבני לחמי, וגם פסוקים אחרים שאנו קורין בבית הכנסת על פה בפסוקי דזמרה ופסוקין דבתר השכיבנו ופסוקי דהלילא, ולפי הירושלמי ניהא שלא אסרו לקרוא על פה אלא דברים שבכתב שהם מחובת קריאה בציבור, אבל פסוקים שאדם קורא לשנון בעלמא או דרך שבח ותהלה ותפלה והודאה אינו בכלל זה.

ש"ץ ששומע קדיש מש"ץ אחר

בספר נשמת כל חי (סי' ה) פסק שש"ץ העומד בתפילה במקום שמותר להפסיק, ושמע קדיש וכיוצא, אף על פי שהציבור לא שמעו ואינם עונים, חייב הוא לענות אף על שהציבור מתעכב בכך, ואין חוששים לטורח הציבור לפטרו ממה שהוא חייב, ומוטב שיידחה טורח ציבור, ולא תידחה תקנת חכמים שחייבו לענות דבר שבקדושה. עי"ש שמבסס דבריו על הריטב"א הנ"ל.

דבריו מחודשים מאוד שהוא נוקט שיש חיוב לענות אמן וכו' אפילו אם הוא באמצע ברכות ק"ש, וכבר העירו שעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואפילו אם יש היתר להפסיק אבל מהכ"ת שיהיה חיוב. וגם יש חשש שיתבלבל, ועי"ש שדן בזה.

כהן שעומד באמצע ק"ש או תפילה

בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' קטו) דן היכא שהספר תורה פתוח לקרות בו, והיה כהן בבית הכנסת עוסק בתפילה במקום שאינו רשאי להפסיק, האם ממתנינים לו עד שיסיים תפילתו, ולטרחא דציבורא לא חיישינן

משום דכתיב "וקדשתו", או לא. והשיב שאין ממתנינים לו, שלא בכל מקום אמרו שיקדים כהן, שהרי במקום תלמיד חכם ואפילו גר קודם לו, ולא יהא כבוד הצבור קל מצורבא מרבנן. וכל האמצעיות שבתפילה קצרו בשבת משום טירחא דצבורא, וכל שכן כאן דאיכא יקרא דס"ת שלא יהא פתוח וממתין, ואיכא טרחה דצבורא וזילותא דצבורא, שהוא עסוק בתפילתו והן ממתנינים לו.

ובשו"ת הרשב"א (ח"א סי' קפה) דן בכהן שהיה קורא קריאת שמע וקראוהו בתורה בבית הכנסת, האם ראוי להפסיק ולקרות בתורה ראשון, מי הוי כשואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד משום "וקדשתו" או לא. והשיב שאינו ראוי להפסיק, שלא אמרו להקדימו אלא משום כבוד כהונתו, ואם הוא פנוי ומקדימין אחר בפניו נמצאו מקילין בכבוד הכהונה, אבל זה שאינו יכול לעלות ולקרות מחמת שהוא עסוק בקריאת שמע אין כאן קולא אצל כהונתו. ואע"פ שמפסיקין לקריאת שמע להניח תפילין, התם טעמא משום דתפילין צורך ק"ש הן, לפי שאמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ואמר רבה בר בר חנא הרוצה שיקבל עליו מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל וזו היא מלכות שמים. ולפי"ז העיר בספר מנחת אשר כשעומד באמצע תפילה אין חיוב "וקדשתו" כלל, וגם בלי טירחא דציבורא אין חיוב לחכות.

לגלול הס"ת לפני הברכה

כתוב בשו"ע (או"ח קלט, ד) כל הקורים מברכים לפניה ולאחריה, ופותח הספר קודם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו ואחר כך יברך. ולאחר שקרא, גולל ומברך. וכתב המשנ"ב (ס"ק יז) ר"ל שאין צריך לגלול הס"ת בשעת ברכתו וליכא למיחש שמא יאמרו ברכות כתובות בתורה והוא מברך מן הספר זהכל יודעין שאין ברכות כתובות בס"ת. ודוקא בברכה ראשונה לא חששו לזה משום טרחה דצבורא שיצטרכו להמתין עד שיחזיר ויפתח, אבל בברכה אחרונה דליכא טעם זה וגם דבלא"ה צריך לגלול הס"ת בין גברא לגברא בודאי עדיף יותר שיגלול קודם הברכה וזהו שמסיים המחבר דלאחר שקורא גולל ומברך. רואין מכאן שטירחא דציבורא הוא אפילו לזמן מועט.

כיסוי הס"ת בין גברא לגברא

כיוצא בו מצינו לענין כסוי ס"ת, כדאיתא במשנ"ב (קלט, כא) על הא דאתא בשו"ע שנהגו שיהא מגוללת, כתב המשנ"ב וז"ל ולא סגי בכיסוי בעלמא, וכתב הט"ז דלפי מנהג זה שוב א"צ כיסוי והכיסוי הוי טרחה יתירא, ורק בעת שאומרים קדיש אחר הקריאה שפיר יש לכסות דאז מסתלק מן הקריאה וה"ה כל מקום שיש זמן ארוך כגון שמזמירין לחתן או שמאריכין במי שברך אז מכסין בסודר.

בדיקת טלית

בשו"ע (או"ח ח) כתוב שקודם שיברך, יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים, כדי שלא יברך לבטלה. והעיר הט"ז (ס"ק ח) דבלא"ה יש חשש שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית, אלא דאוקמי ליה אחזקתו שהיה כשר, רק משום חומרא דלא תשא וכו' החמירו דוקא לבדוקו. ואין לומר דאין סומכין על החזקה כל שיכול לבדוקו כמ"ש השו"ע (יו"ד סימן א) דשאני הכא שכבר בדק הטלית רק דחיישינן לקלקול, ע"כ שפיר סומכין מדינא אחזקה. ולפי"ז מי שיש לו הרבה בגדים של ד' כנפות זה על זה א"צ לבדוק רק א' מהם, כיון שברכה א' לכולם, אלא דמ"מ יש לעשות כמ"ש נ"י שהוותיקין כ"ז שמתעטפים מעיינים בחוטים ומפרידים אותה יפה ורואין אם לא נעקר חוט א' מעיקרו.

על פי זה כתב הט"ז (סימן יג ס"ק ג) שמי שקראוהו לס"ת ואין עליו טלית עדיין, ורוצה ללבוש טלית לילך לקרות שאין לבדוק הטלית בעת ההיא משום טורח צבור, כדאשכחן ביומא בכ"ג שהיה קורא ע"פ ובעשור לחדש, ק"ו כאן שיש להעמידו על חזקתו. וכתב המשנ"ב (ח, כב) שמ"מ נכון לעיין קצת מאי דאפשר, אבל אם שאל טלית מאחר לעלות לתורה, דמנהגינן שלא לברך עליו אין צריך לבדוק כלל.

מי שבירך

בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' סד) מתרעם על המהג שעושיין "מי שבירך" לחולים בשבת בשעת קריאת התורה. עיי"ש שטעם מניעת הבקשה בשבת משום שלא יהא דיבורך של שבת כשל חול, לכן אין לבקש על החולה אם לא תקף עליו חליו, דצורך שעה הוא ופיקוח נפש. והיינו נמי דאמרינן דהיום הוא ראוי לתפלת י"ח, אלא משום טורח הציבור אין מתפללין בו י"ח רק ז' ברכות, דהיינו משום שנצטוינו לענג השבת, ושלא נאריך בו בבקשתנו כמו בחול, האי הוא טירחא דצבורא, ולא שנא דרך כללי, או פרטי כמו שהוא הנוסח דמי שבירך, הכל אסור. וכ"ש לבריא שאין בו צורך כלל לבו ביום, דפשיטא דאסור וק"ו מתפלת

י"ח. לכן אותו מנהג שנהגו לברך, טעות הוא בידי החזונים ואין להם על מה שיסמוכו, רק לטובתן ולהנאתן עושים, והתברכו בלבבם למען יתברכו, ולא ילפינן ממקלקלתא, גם יש בו משום פיסוק מעות. אלא שאין כחנו יפה למחות מאחר שכבר נהגו משנים קדמוניות, ואשרי שיאחזו במעוז הדת ונפץ עלולי המנהגים הגרועים אל הסלעים.